

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Vejen ud af kriminalitet bliver sværere

Olesen, Annette

Publication date:
2021

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Olesen, A. (2021). Vejen ud af kriminalitet bliver sværere. (Juli 2021 udg.) TremmeTjek.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Tremmetjek

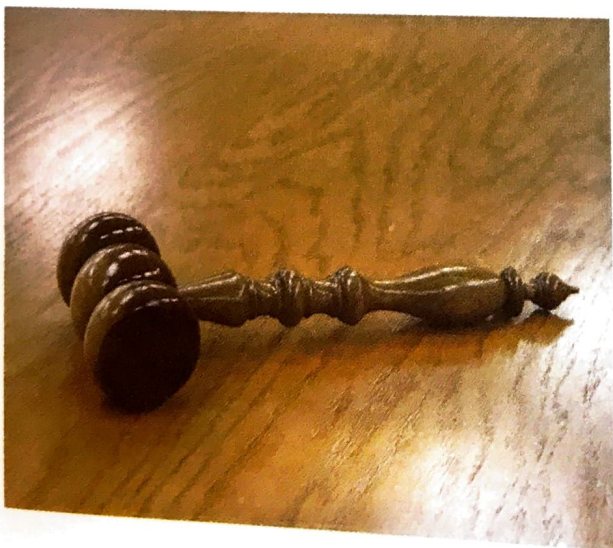
Nyheder fra Enner Mark Fængsel, juli 2021

Illustration: Tan Loc, af. C

Vejen ud af kriminalitet bliver svær

Det er velkendt, at pålæggelsen af sagsomkostninger i straffesager begrænser indsattes og løsladtes muligheder for at leve kriminalitetsfrit. Det, at gælden stiger med en rentetilskrivning på 8,05 % om året, betyder, at den dømte fastholdes i en situation uden håb om en lysere fremtid. Den oplevelse, som mange dømte har, nemlig at gældsinddrivelsen underminerer deres motivation til at uddanne sig og søge beskæftigelse, bliver kun forstærket med rentetilskrivningen. Virkningerne af sagsomkostninger i straffesager rammer de dømte meget forskelligt. Der er dem, som gerne vil leve kriminalitetsfrit og være aktive samfundsborgere, og så er der dem, som ufortrødent fortsætter deres kriminelle karriere. Hvor de retskafne møder gældsinddrivelsens mange udfordringer, navigerer de aktivt kriminelle ofte uden om de ubehagelige konsekvenser, som gælden har.

Den uigennemsigtige praksis, der kendetegner pålæggelsen af sagsomkostninger, taler desuden ind i en følelse, som mange dømte lever med, nemlig at være blevet snydt og svigtet af systemet. Sagsomkostningerne er særligt uigennemsigtige for tiltalte i straffesagskomplekser, som inkluderer andre medtiltalte og kører over mange retsdage. Ved den slags omkostningstunge sagskomplekser står dømte ofte tilbage med en oplevelse af, at deres sagsomkostninger er ude af proportioner med den straf, de er blevet idømt. Samtidig kommer det som en overraskelse for mange førstegangstiltalte, at de bliver pålagt sagsomkostninger. Når de førstegangstiltalte er dømt og pålagt at betale sagsomkostninger, betyder det at, gældsinddrivelsen er med til at fremme kriminel adfærd, og derfor kan man sige, at pålæggelsen af sagsomkostninger i straffesager ikke virker efter hensigten, hvis formålet skulle være at afskrække fra kriminalitet. Billedligt talt efterlader vi de dømte i et ingenmandsland, hvor den generelle oplevelse er, at vi har låst alle døre til det etablerede samfund ved at fastholde de dømte i en gældsspiral, som kun de færreste kan gennemskue indholdet af, og som nogle ikke engang kan arbejde sig ud af over en menneskealder.

Hvad kunne løsningen være?

For at komme den juridiske problemstilling og samfundsøkonomiske gældsspiral til livs kunne vi med fordel kigge mod Sverige og Norge. Her bliver dømte i langt mindre grad pålagt at betale sagsomkostninger, og der tages hensyn til den dømtes resocialisering, når sagsomkostninger pålægges. En ændring af de danske regler har da også tidligere været på tegnebrættet. I 2014 blev et udvalg, bestående af en række myndighedsrepræsentanter fra bl.a. Justitsministeriet, Kriminalforsorgen, Rigsadvokaten, politiet, domstolene og andre ministerier og styrelser, foruden Det Kriminalpræventive Råd, Kommunernes Landsforening og Københavns Universitet nedsat. Udvalget blev bedt om at 'gentænke den nuværende ordning for pålæg og eftergivelse af sagsomkostninger for at støtte den gruppe af dømte, som i dag er i fare for at blive fastholdt i kriminalitet efter afsonet straf på grund af en uoverstigelig stor gæld til sagsomkostninger'. Opgaveløsningen skulle ske inden for 'de eksisterende bevillingsrammer, så der kunne opnås større udbytte og effekt af ressourcer.' I udvalgets grundige behandling af emnet kritiseres den nuværende praksis for både at være uigennemsigtig og usmidig.

Annette Olesen er lektor ved Institut for Sociologi og Socialt Arbejde på Aalborg Universitet, hvor hun har specialiseret sig i kriminologi og retssociologi. Hun har gennem en årrække forsket i gæld og resocialisering og udgivet en række artikler om bl.a. sagsomkostninger i straffesager. I 2013 udgav Annette Olesen desuden ph.d.-afhandlingen 'Løsladt og gældsat', og i 2020 udgav hun antologien 'Sagsomkostninger i straffesager – ny viden om et gammelt problem', som dannede grundlag for beslutningsforslaget om at ændre reglerne for sagsomkostninger i straffesager, der er omtalt i artiklen skrevet af Hans Nati i dette blad (se side 6 - 8). Annette Olesen har som en af de eneste forskere i Danmark undersøgt, hvordan det er for indsatte at blive løsladt og belyst, hvordan løsladtes gæld til det offentlige forhindrer dem i at leve kriminalitetsfrit.'

Udvalget anbefaler bl.a., at dømte alene skal dække forsvarssalær, som skal fastsættes endeligt ved domsafsigelsen, hvorimod øvrige nødvendige omkostninger vil skulle dækkes af staten. Udvalget anbefaler desuden en såkaldt betalings-evnemodel, hvor dømte uden betalingsevne ikke vil få opkrævet de pålagte sagsomkostninger. Dømte med en betalingsevne vil derimod skulle betale forsvarssalær. Tilbagebetalingen vil kun kunne beløbe sig til dét, som den dømte kan afvikle i løbet af to år, også selvom de pålagte sagsomkostninger evt. er større end dette. Udvalget bemærker, at hvis der fra politisk side stilles betingelser, fx at den dømte skal holde sig kriminalitetsfri i en periode for at få reduceret eller eftergivet gæld fra sagsomkostninger, så vil sådan en betingelse begrænse den resocialiserende effekt og gøre ordningen tungere at administrere. Hvis et sådan krav alligevel kommer på tale, anbefaler udvalget, at kravet om en kriminalitetsfri periode ikke overstiger 1-2 år.

Endeligt forslår udvalget, at man gør op med den allerede pålagte gæld, sådan at dømte, der i dag har gæld fra sagsomkostninger, men som ikke er i stand til at betale, får eftergivet gælden. Ambitionen for udvalgets anbefalinger er, at en ny ordning for sagsomkostninger ikke skal være en medvirkende års-

sag til, at tidligere dømte fastholdes i eller genoptager en kriminel tilværelse. Ordningen skal i stedet være med til at give den dømte økonomisk motivation til at tage et arbejde, påbegynde eller færdiggøre en uddannelse og få et liv med normale relationer til det øvrige samfund. Det økonomiske perspektiv, der understøtter udvalgets anbefalinger, er, at det formentlig bedre vil kunne betale sig at begrænse de dømtes gæld, dels fordi en mindre gæld formodentlig vil motivere flere dømte til at afdrage på deres gæld, dels fordi staten efterfølgende kan bruge færre ressourcer på at forsøge at inddrive gæld fra dømte.

Udvalgets anbefalinger harmonerer med Advokatrådets anbefalinger fra 2012, og det vidner om, at der er en bred enighed om, at man kan gentænke den nuværende ordning og derved skabe bedre mulighed for resocialisering og samtidig begrænse kriminelt tilbagefald. Udvalgets arbejde er et godt bud på, hvordan Justitsministeriet på en smidig

måde – med både økonomi, retssikkerhed og resocialisering for øje – vil kunne fremsætte lovforslag om ændring af retsplejelovens regler om sagsomkostninger i straffesager til gavn for hele samfundet. Det

Justitsminister Nick Hækkerup (S) finder det relevant at overveje anbefalinger om ændring af reglerne om sagsomkostninger

er derfor også kærkomment, at Justitsministeren for ganske nylig har været ude at påpege, at han finder det relevant at overveje udvalgets anbefalinger, og SF i forlængelse heraf er kommet med et beslutningsforslag om at ændre reglerne om sagsomkostninger i straffesager med afsæt i betænkningen. Forslaget blev behandlet i maj 2021, og der var bred politisk opbakning til, at 'noget' måtte gøres, og forslaget skulle drøftes nærmere i forbindelse med den kommende flerårsaftale for Kriminalforsorgen i efteråret

2021. Man kan også med rette sige, at det er på tide, der sker ændringer på området. Betænkningen udkom i 2014, hvor den samlede gæld fra sagsomkostninger var på ca. 2 mia. kr. Siden er gælden mere end fordoblet til 4,4 mia. kr., og der er intet, der tyder på, at skyldnergruppens betalingsevne eller øvrige livsbetingelser har udsigt til at blive forbedret. Derfor kan vi som samfund ikke blive ved med at betragte og behandle pålæggelsen af sagsomkostninger i straffesager som et individuelt problem. Hvis Folketinget ikke handler nu, vil gælden blive øget med 300 pct. over de næste 10 år og beløbe sig til 13 mia. kroner. Og det er kun begyndelsen.

Annette Olesen

Som opfølgning på artiklerne i dette nummer har Annette Olesen tilbudt at besøge Enner Mark Fængsel og fortælle om sit arbejde og om sin Ph.d.-afhandling, 'Løsladt og gældsat'. Hvis det lykkes at arrangere et besøg, vil man her kunne høre om det arbejde der både blandt forskere og politikere gøres for at fokusere på gældsproblematikken og dens mulige løsninger.

Vi følger løbende op, og i et kommende nummer af bladet vil det blive meddelt om det bliver muligt at arrangere et besøg.